

1. CO ONLINE SOUDY OBNÁŠEJÍ?

- Online soudnictví znamená řešení soudních sporů online, bez tradiční papírové komunikace.
- Cílem je zlepšit přístup občanů k soudní spravedlnosti, soudy „polidštit“. Zavádění online soudů je postupný a dlouhodobý proces, od prvních pilotních projektů po zavádění datově řízených procesů a etického strojového učení.
- Online soudnictví obvykle obsahuje více procesů než stávající soudní procesy: asistované vyjednávání mezi stranami, mediaci, soudní podporu stran při jejich navigaci online soudním prostředím aj. Úspěšné online soudy v zahraničí představují tzv. redesign stávajících soudních procesů, nejedná se o digitalizaci stávajících procesů.¹
- Střediska know-how o online řešení sporů
 - National Center for Technology and Dispute Resolution (NCTDR)
 - Založeno Ethanem Katshem a Janet Rifkin v roce 1998
 - Podporuje vývoj aplikací, institucionálních zdrojů a teoretických a aplikovaných znalostí pro lepší porozumění a řešení konfliktů s využitím nových technologií
 - The International Council for Online Dispute Resolution (ICODR)
 - Založeno v roce 1998
 - Neziskové konsorcium se sídlem ve Spojených státech, které řídí vývoj, konvergenci a přijímání otevřených standardů pro globální úsilí o řešení sporů a konfliktů pomocí informačních a komunikačních technologií

2. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VOLBU MEZI KLASICKÝM SOUDEM A ONLINE SOUDEM

- Typ soudního sporu
 - Graf 8 Typy soudních sporů vhodné pro řešení v soudní budově nebo online (N=2 022)
 - „Respondenti by se na online soud obraceli zejména ve věcech dopravních pokut (zde by dalo přednost online soudu před klasickým soudem 60 % odpovídajících), v sporech o drobné finanční pohledávky (53 %) a ve spotřebitelských sporech (52 %). Na druhé straně, v rodinných záležitostech jednoznačně dominuje preference klasických soudů. V opatrovnickém sporu o dítě by klasický soud a osobní jednání volily téměř tři čtvrtiny respondentů (73 %; online soud by v tomto případě volilo pouze 9 %), v případě rozvodu jde o zhruba polovinu respondentů (53 %; online soud by v tomto případě volilo 26 %). Lze tedy říct, že online soudy považují lidé vhodné pro řešení jednodušších a spíše neosobních sporů, ale v případě citlivějších a komplikovanějších sporů, kde se kromě toho předpokládá opakovaná interakce, by dali přednost klasickým soudům.“²
- Další faktory
 - Graf 9 Faktory zvažované při rozhodování, zda dát přednost online nebo klasickému osobnímu soudnímu sporu (N=2 022)
 - „Kromě oblasti života, které se spor týká, mohou lidé brát v potaz i další faktory. Jak ukazuje Graf 9, klíčová je závažnost samotného sporu – tu by zvažovaly až dvě třetiny (66 %) respondentů. Podobně důležitá je finanční (64 %) a časová (60 %) úspora, kterou by přinášela online forma řešení. Pro necelou polovinu lidí (49 %) by faktorem bylo také to, zda mají na online platformě soudu zdarma k dispozici vzory všech potřebných podání podle typů sporů, které by mohli přímo na platformě vyplnit a podat k soudu. Co se týče dalších, v dotazníku nenabízených důvodů, objevovaly se pouze výjimečně

¹ <https://onlinesoud.cz/info.html#info1>

² <https://onlinesoud.cz/public/Velk%C3%A1%20o%C4%8Dek%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD%20-%20postoje%20%C4%8Dek%C3%A9%20internetov%C3%A9%20populace%20k%20online%20soudnictv%C3%AD%20ver0812.pdf>

– opakovaně se ale vyskytla možnost odvolat se, možnost porady s právníkem nebo možnost právního zastoupení. To naznačuje, že v rámci informační kampaně doprovázející případné zavádění online soudnictví bude důležité vysvětlit, že forma vedení sporu neovlivňuje standardní práva zúčastněných stran, a nijako nezasahuje do jejich možnosti právního zastoupení nebo odvolání se.³

3. DŮLEŽITÉ OKAMŽIKY VÝVOJE ODR A JAKÝM SMĚREM BYCHOM SE MĚLI UBÍRAT

- Rychlý rozvoj komunikace v rámci sítí a rozvoj zpracování dat umožnil rozvoj kreativních přístupů a řešení sporů, které nebyly řešeny klasickou soudní cestou. Paradoxně zdroje a postupy, díky kterým řada sporů vznikla, bylo možné využít i při jejich řešení. Dnes si nikdo nepochybuje, že potřeba on-line řešení sporu trvale vzrůstá a stává se fenoménem, se kterým je třeba počítat jako se standardním způsobem řešení sporu. Nejen že počet sporů které jsou řešeny on-line, stále vzrůstá, ale jedná se o počty, které nikdo původně nepředpokládal.
- 25.10.1995 byl spuštěn projekt Virtuální soudce (Virtual Magistrate) – projekt zpracován pracovní skupinou financovanou NCAIR a Institutem internetového práva (CLI). V rámci tohoto projektu byl později řešen první případ spamu
- 22.5.1996 – NCAIR sponzorovalo první konferenci věnovanou ODR. *Financování ODR projektů umožňuje vznik projektů Virtual Magistrate Project, Online Ombuds Office a University of Maryland Family Law Project*
- 1.9.1999 – byla zformována stálá konference Globální obchodní rozhovory o elektronickém obchodu (Global Business Dialogue on Electronic Commerce) *úvodní konference byla zorganizována v Paříži za účasti 400 zástupců obchodu a státních organizací na nejvyšší úrovni. V rámci GBDe byly prezentovány dokumenty formulovaných do devíti klíčových oblastí jako „Pařížská doporučení“ (Paris Recommendations). Úvodní konference se zúčastnil ministr obchodu Spojených států, francouzští ministři hospodářství, financí a průmyslu a japonský ministr mezinárodního obchodu a průmyslu.*
- 24.10.1999 - ICANN vydává dokument Vzorová pravidla řešení sporů o doménových jménech (Uniform Domain-Name Dispute Resolution Policy – UDRP)
- 9.12.1999 – OECD publikovala Pravidla OECD na ochranu spotřebitele v kontextu elektronického obchodu: *Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj v Evropě (OECD) vydala tato pravidla po 18 měsících rozhovorů. Cílem bylo zajistit, aby spotřebitelé nebyli méně chráněni při nákupu on-line než při nákupu v kamenném obchodě nebo při nákupu z katalogu.*
- 30.12.1999 – Boom ODR Platforem – *Zpráva Conley -Taylor uvádí, že v roce 1999 bylo spuštěno 21 nových ODR programů ve srovnání se třemi spuštěnými v předchozím roce*
 - pokračování boomu ODR platforem - *Zpráva Conley -Taylor uvádí, že v roce 2000 bylo spuštěno 22 nových ODR programů. Trend dále pokračuje i v roce 2001, kdy bylo spuštěno dalších 14 ODR programů.*
- 26.4.2001 – vychází kniha Online Dispute Resolution: Resolving Conflicts in Cyberspace – *kniha Ethana Katsche a Janet Rifkinové je první knihou na téma ODR. Zavádí termín „čtvrtá strana sporu“ k popisu úlohy technologií v procesu alternativního řešení sporu*
- 25.2. – 1.3.2002 První mezinárodní soutěž v ODR First International Competition for Online Dispute Resolution (ICODR) *soutěž pro studenty právnických fakult. Zúčastnily se týmy studentů z Austrálie, Kanady, Francie, Nového Zélandu, Velké Británie a USA.*
- Mezi 2002 a 2008 byly vydány další knihy a uspořádány konference a workshopy na téma ODR a online soudnictví

³ <https://onlinesoud.cz/public/Velk%C3%A1%20o%C4%8Dek%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD%20-%20postoje%20%C4%8Desk%C3%A9%20internetov%C3%A9%20populace%20k%20online%20soudnictv%C3%AD%20ver0812.pdf>

- 30.12.2008 – elektronický obchod v USA dosáhl obratu 225, 2 miliardy USD - což znamená zvýšení o 7% ve srovnání s rokem 2007
- 1.11.2009 Zpráva o standardizaci ODR nástrojů - zpráva byla vydána Evropským výborem pro standardizaci a zahrnuje následující jurisdikce – Rakousko, Belgie, Bulharsko, Kypr, Českou republiku
- První snahy o řešení sporů online (dále rovněž jako „ODR⁴“) se v Evropě objevují začátkem tohoto tisíciletí. Evropa se bezpochyby významně podílela na založení možnosti online řešení sporů v jeho počátcích, například v roce 2003 se téměř polovina online řešených sporů odehrála na evropském kontinentu.⁵
- Od roku 2004 však Evropa nadále není jen v popředí vývoje a využití ODR, ale funguje také jako přední centrum pro výzkum ODR a odborné diskuse na toto téma
- Pozornost je tedy nejprve věnována definování rozsahu ODR a přezkoumání stávajících služeb. Poté pokračuje analýzou hlavních výzev, jimž ODR v Evropě čelí, a nakonec je zakončen návrhem budoucího scénáře vývoje.
- V současné době představují různé právní jurisdikce v jednotlivých členských státech velkou překážku pro rozvoj spotřebitelských nákupů mimo hranice členského státu, a pro eliminaci tohoto problému je mimo jiné potřeba se zaměřit na mimosoudní řešení sporů.

4. VÝZNAMNÉ PROJEKTY

- Civil Resolution Tribunal v Kanadě (<https://civilresolutionbc.ca/>)
 - respektuje dosavadní právní kulturu v daném státě, jedná se o instituci, která poskytuje nadstavbu rozhodování a zároveň nepočítá s rozsáhlou změnou dosavadního soudního rozhodovacího systému (včetně například potenciálně problematického propojení s již stávajícími elektronickými informačními systémy v justici atp.)
 - Zároveň rovněž takový způsob rozhodování může využívat stávajících způsobů pro výměnu informací elektronicky (elektronických dokumentů).⁶
 - že jako první komplexně spojil mimosoudní a soudní metody pro řešení sporů při využití moderních technologií
 - nejedná o první online soud
 - rozděleno do 4 fází:
 - **Úvodní fáze:** V této fázi je poskytnut zdarma online nástroj, který pomáhá účastníkovi orientovat se v možnostech řešení jeho sporu s využitím přehledného poskytnutí informací, popsání potenciálních dopadů v rámci konkrétních kroků či vývojových diagramů (tento online nástroj se jmenuje Solution Explorer).⁷
 - **Fáze vyjednávání (negociace):** V rámci této fáze dochází k vložení základních informací o sporu a k jeho iniciaci. Strana, která spor zahajuje, zadá potřebné informace do systému a podrobnosti o nároku. Ty jsou doručeny druhé straně, která je o předmětu sporu a požadavcích informována. V této fázi je

⁴ Z angl. Online dispute resolution

⁵ M. Conley Tyler, "Seventy-six and Counting: An Analysis of ODR Sites", in E. Katsh & D. Choi (eds.), Online Dispute Resolution: Technology as the "Fourth Party", Proceedings of the UNECE Second Forum on Online Dispute Resolution. UNECE. Center for Information Technology and Dispute Resolution, University of Massachusetts, 2003. Available at <www.odr.info/unece2003/pdf/Tyler.pdf>.

⁶ K tomu v detailu v jednotlivých bodech více viz definice „*electronic*“ a „*electronic communication tools*“ v čl. 1 odst. 1 Civil Resolution Tribunal Act [SBC 2012] Chapter 25 [online]. Dostupné z: https://www.bclaws.ca/civix/document/id/complete/statreg/12025_01 [cit. 2020-10-29].

⁷ Více informací o Solution Explorer jsou dostupné zde: Small Claims. Civil Resolution Tribunal [online]. Dostupné z: <https://civilresolutionbc.ca/how-the-crt-works/getting-started/small-claims-solution-explorer/> [cit. 2020-10-30].

pak stranám umožněno vzájemně vyjednávat o urovnání sporu bez asistence třetí osoby (fáze negociace), ve které ovšem pomáhá přehledný design platformy pro řešení sporů, který stranám předkládá jednotlivá tvrzení a rovněž se snaží formou základních doporučení dovést spor ke smírnému řešení.

- **Fáze s účastí třetí osoby (mediace):** Odborník (tzv. *case manager*⁸) asistuje stranám v rámci mediace se snahou o dosažení vzájemné dohody (smírní řízení). Pokud je pak dosaženo dohody, lze ji na základě schválení Civil Resolution Tribunalem považovat za konečnou, a jedná se tedy o závazné a vymahatelné rozhodnutí.⁹ Pokud se stranám nepodaří spor urovnat (ani za asistence třetí strany), *case manager* pomáhá stranám připravit se na závazné řešení sporu.¹⁰
- **Fáze závazného řešení sporu:** Pokud se nepodaří spor urovnat mezi stranami v předešlých fázích, dochází k závaznému rozhodování členem tribunálu (*tribunal member*).¹¹ Člen tribunálu v rámci rozhodování posoudí důkazy a argumenty stran, a poté vydává závazné rozhodnutí (tzv. *adjudication*). V rámci tohoto rozhodování je opět využito online platformy. Preferována je písemná forma, avšak v případě potřeb lze využít ústního jednání za pomoci videokonferenčních nástrojů, a to v takovém případě, „*má-li soud za to, že povaha sporu nebo mimořádné okolnosti vyžadují v zájmu spravedlnosti osobní slyšení.*“¹² Přestože pak spor rozhoduje „člen tribunálu“ a nikoli „soudce“, jedná se o proces, který je svým výsledkem srovnatelný se soudním rozhodnutím, což zdůrazňuje i Civil Resolution Tribunal Act tím, že říká, že rozhodnutí je „*konečné a pro strany závazné*“¹³. Vymahatelné je pak na základě podání u příslušné instituce (všechny spory jsou takto validovány a vymahatelné podáním u kanadského Nejvyššího soudu, spory o malé nároky pak u *Provincial Courts*).¹⁴ Proti finálnímu rozhodnutí je pak možno se rovněž odvolat, a to do 60 dnů od chvíle, kdy bylo vydáno.¹⁵
- v roce 2020 bylo v rámci závazného rozhodování řešeno přibližně pouze 21 % všech sporů, které se dostaly do další fáze urovnání
 - Právě na tomto údaji je patrné, že fáze předcházející samotné závazné rozhodování spolehlivě eliminují většinu sporů; ty jsou mezi stranami řešeny smírně, soud pak řeší jen zlomek zahájených případů.
- Singapur a komplexní elektronizace justice
 - Na úvod je nutno podotknout, že přístup k zavedení komplexní online justici se s časem poměrně výrazně měnil, jednotnou myšlenkou ale vždy bylo umožnit komplexní přístup k řešení soudních sporů za využití moderních technologií, a to zejména díky charakteru a postavení tohoto městského státu.

⁸ Čl. 23 a násl. Civil Resolution Tribunal Act.

⁹ Čl. 26 odst. 4 Civil Resolution Tribunal Act.

¹⁰CASHMAN, Peter, GINNIVAN, Eliza. Digital Justice: Online Resolution of Minor Civil Disputes and the Use of Digital Technology in Complex Litigation and Class Actions. *Legal Studies Research Paper Series*, 2019. č. 19/40, s. 6.

¹¹ Ten je jmenován na základě mechanismů zmíněných v čl. 67 a násl. Civil Resolution Tribunal Act.

¹² Čl. 39 odst. 3 Civil Resolution Tribunal Act.

¹³ Čl. 155 odst. 2 Civil Resolution Tribunal Act.

¹⁴ Čl. 57 a násl. Civil Resolution Tribunal Act.

¹⁵ Čl. 56 odst. 6 Civil Resolution Tribunal Act.

- Singapur je totiž významným asijským obchodním centrem, kde dochází k velké fluktuaci lidí ze zahraničí. Aby tak v rámci nejen obchodních styků, ale celkově společenských (právně relevantních) vztahů, bylo možno zajistit efektivní vymáhání práv a povinností, bylo logické (a vlastně i nutné) ke komplexní elektronizaci přistoupit.
 - Nejedná se tak o zavedení specializované instituce (online soudu), ale o úplné prostoupení justice moderními technologiemi, a to nejen v souvislosti s komunikací a výměnou elektronických dokumentů, ale také v souvislosti se zpracováváním informací v rámci soudního řízení.
 - Implementace technologií do rozhodovacího procesu se nicméně v Singapuru postupně vyvíjela
 - e@dr - došlo k širší implementaci technologií do soudních procesů. Soudce vystupoval jako mediátor, byl ale „donucen“ vést celé řízení online.
 - Electronic Filing System – systém pro podání, správu, nakládání a výměnu elektronických dokumentů v rámci singapurské justice
 - Dvě třetiny relevantních subjektů pak využívají právě tohoto systému, který se stal primární pro správu informací v rámci justice.¹⁶
 - V tuto chvíli se systém rozštěpil do několika větví – například pro civilní spory se jedná o *Integrated Electronic Litigation System (eLitigation)*¹⁷, pro trestní spory pak *Integrated Criminal Case Filing and Management System*¹⁸
 - Tyto systémy jsou nicméně propojeny a umožňují komplexní výměnu a správu všech souvisejících informací
 - Tento přístup je inspirativní především komplexností a propojeností jednotlivých složek elektronické výměny dokumentů (a jejich přípravy, nakládání s nimi apod.), kdy kompletně přenáší (resp. může přenášet) veškerou rozhodovací činnost (a všechny aspekty s ní související – komunikace se stranami, svědky, jinými soudy včetně výměny informací) do online prostředí.
- Traffic Penalty Tribunal v Anglii a Walesu (<https://www.trafficpenaltytribunal.gov.uk/>)
 - Traffic Penalty Tribunal (TPT) rozhoduje o odvoláních motoristů proti Penalty Charge Notices (PCNs), vydaným místními úřady a úřady pro zpoplatnění v Anglii (mimo Londýn) a Walesu, za parkování a dopravní přestupky
 - je částečně odpovědný smíšenému výboru PATROL, sbírce místních orgánů odpovědných za vymáhání PCN, které využívají soudního procesu soudního tribunálu o pokutách
 - Rozhodnutí dopravního trestního tribunálu lze napadnout soudním přezkumem
 - řeší zhruba 25 000 případů ročně
 - Také Beta verze online civil claim - <https://www.moneyclaims.service.gov.uk/eligibility#>
- Small Claims Procedure v Irsku (<https://www.csol.ie/ccms/welcome.html>)
 - Je-li to možné, Registrar sjedná urovnání.
 - Proces lze zahájit online, žadatelé si vytvoří identitu v rámci platformy a mohou sledovat pokrok a komunikovat prostřednictvím platformy
 - pokud existuje odpor, soudní jednání je fyzicky u tradičního soudu.

¹⁶ eLitigation. Supreme Court Singapore [online]. Dostupné z: <https://www.supremecourt.gov.sg/services/services-for-the-legal-profession/elitigation> [cit. 2020-11-01].

¹⁷ About eLitigation. Integrated Electronic Litigation System (eLitigation) [online]. Dostupné z: https://www.elitigation.sg/_layouts/IELS/HomePage/Pages/AboutElit.aspx [cit. 2020-11-01].

¹⁸ ICMS Overview. Integrated Case Management System [online]. Dostupné z: <http://bds-icms.com/overview.html> [cit. 2020-11-01]. K rozvedení fungování systému a návazností více viz Integrated Criminal Case Filing and Management System (ICMS). State Courts Singapore [online]. Dostupné z: <https://stg.statecourts.gov.sg/cws/CriminalCase/Pages/The-ICMS-portal.aspx> [cit. 2020-11-02].

- Online Soudnictví v Pobaltí
 - Nejvíce rozvinuté online soudnictví a elektronizace veřejné správy v EU
 - Zvýšená efektivita a právní jistota
 - Kompletní digitalizace soudnictví

5. PROJEKTY V ČR

Smartsettle

- Vyjednávací nástroj
- Online soudy často zahrnují možnost stran se dohodnout online na řešení svého sporu ještě před podáním žaloby. Zkuste si, jak takové online vyjednávání může probíhat.
- <https://czech.smartsettle.com/>

Moje Stížnosti

- Rozcestník pro spotřebitelské spory
- Mojestiznosti.cz

6. TEORETICKÝ NÁVRH NA FUNGOVÁNÍ ONLINE SOUDŮ

- Zapojení technologií do soudnictví je v současnosti zásadním způsobem roztříštěné, každý stát (a v rámci něj i soudnictví) k využití moderních technologií přistupuje odlišným způsobem.
- V daném kontextu je nutné uvažovat při zavádění online soudu ve dvou rovinách.
 - První rovinou je implementace moderních technologií do procesu a její problémy
 - Druhou zmiňovanou perspektivou je pak zaměření činnosti samotné instituce řešící spory a její fungování.¹⁹
- Při vhodném institucionálním nastavení je nutné se zaměřit nejdříve na obecné požadavky, ke kterým by mělo poskytované řešení sloužit.
- Ideálně by dle našeho názoru mělo dojít k propojení nezávazných a závazných způsobů řešení sporu; měla by tak být poskytnuta možnost vyjednávání mezi stranami a mediace.
 - Řešení sporů by pak mělo být zaštitěno závazným soudním rozhodováním.
 - Do fáze závazného rozhodování soudcem by se pak dostala jen ta část sporů, pro kterou se předešlé fáze neosvědčily.
- Teoretický přístup k fungování online soudu
 - Pro zavedení online soudu a způsobu jeho konstrukce je nutné nejprve teoreticky koncepčně nastavit a zavést jednotlivé kroky a ideově rozebrat procesní fungování.
 - Hlavní myšlenkou při konstrukci online soudu a zavedení online soudnictví není snaha o nahrazení lidských soudců technologiemi, ale zapojení moderních technologií do rozhodovacího procesu, rozšíření dosahu soudního systému a digitální transformace soudního systému, aby lépe sloužila veřejnosti.²⁰ Zlepšení přístupu k soudům je třeba považovat za hlavní cíl, ke kterému by měly online soudy směřovat.
 - Automatizovány by měly být opakující se a rutinní postupy tak, aby se jednotlivci v rámci instituce i účastníci sporu mohli soustředit jen na samotné řešení sporu a nebyli tak těmito úkony rozptylováni.
- Dle našeho názoru nelze hned ze začátku při konstrukci online soudu nabídnout komplexní řešení věnující se veškerým druhům sporů; je vhodné se v úvodu zaměřit jen na některé spory
 - na základě již získaných zkušeností oblast zaměření postupně rozšiřovat

¹⁹ V tomto bodě se autor neomezuje jen na soudní systém, ale záměrně odkazuje i na zkušenosti nabyté v rámci privátních systémů řešících spory mimosoudně.

²⁰ SUSSKIND, Richard. *Online Courts and the Future of Justice*. Oxford: Oxford University Press, 20119, s. 95.

- Samotný návrh architektury online soudu, který popisuje Susskind, je založen (jak již bylo dříve naznačeno) na propojení nezávazných forem řešení sporů s využitím ODR nástrojů se závazným rozhodováním, které celý proces zaštiťuje a je jeho finálním stupněm. Nadto je doporučeno v úvodu zahájení komunikace s online soudem účastníkům poskytnout veškeré informace o tom, jak řešení sporu vést včetně využití souvisejících nástrojů.
- Ve 3 stupních
 - Cílem **prvního stupně (Tier 1)** je to spíše zajištění informovanosti účastníků
 - by tak měl poskytnout účastníkům zejména uspořádání a klasifikaci jejich problémů a jejich poučení o tom, jak celý proces funguje.
 - ale také o nabídnutí například rozhodovacího stromu v tom smyslu, aby účastník věděl, kam jej konkrétní rozhodnutí týkající se sporu může zavést, a svoje rozhodnutí mohl tedy předem zhodnotit.²¹
 - **Druhý stupeň (Tier 2)**
 - stupeň dochází již k řešení samotného sporu, nikoli ale prostřednictvím závazného rozhodování
 - ale s využitím prostředníka
 - „*case officer*“ a ten vystupuje *de facto* v pozici mediátora.²²
 - zabránil další eskalaci sporu a pomohl stranám s jeho urovnáním
 - **třetí stupeň,**
 - jako „klasické“ soudní řízení, které je ale silně prostoupeno využíváním moderních technologií
 - preferuje zejména textovou komunikaci, která by ale měla být dle potřeb doplněna synchronní výměnou informací.
 - možno využít automatizace při rozhodování sporu
 - Rozhodně ale v současné chvíli nemůžeme mluvit o automatizaci rozhodování ve smyslu rozhodování sporu „strojem“, potažmo rozhodování za pomoci umělé inteligence.²³
 - Právě **první a druhý stupeň** prezentuje nový přístup k celkové architektuře soudního rozhodování;
 - aby do procesu urovnání sporu byla zapojena rovněž fáze negociace mezi účastníky bez účasti třetí strany
 - tyto fáze působí preventivně
 - prevence je pro eliminaci snáze urovnatelných sporů zásadní a vhodně nastavený první a druhý stupeň by měl snížit množství sporů, které jsou rozhodovány v rámci závazného rozhodování
 - že zapojení prvního a druhého stupně do celého procesu může eliminovat velký počet sporů a soud (a zejména samotní soudci) se mohou věnovat jen zlomku zahájených případů

²¹ Viz SUSSKIND, Richard. *Online Courts and the Future of Justice*. Oxford: Oxford University Press, 20119, s. 117 a násl.

²² S SUSSKIND, Richard. *Online Courts and the Future of Justice*. Oxford: Oxford University Press, 20119, s. 137.

²³ Dle našeho názoru zejména poslední zmíněné (tedy umělá inteligence a její zapojení) je v současné chvíli používáno a uváděno i v rámci odborné literatury spíše popularizačně a vágně, mnohdy se pojmu umělé inteligence využívá bez jakéhokoli vymezení a specifikování toho, co se pod tímto pojmem skrývá a jak technologie funguje (jestli se jedná o silnou či slabou umělou inteligenci, expertní systémy, jestli jsou do procesu zapojeny neuronové sítě atp.). Takovéto nevhodné pojmové uchopení je patrné i u Richarda Susskinda. Analýzu toho, jak moderní technologie dokáží automatizovat rozhodovací procesy v rámci ODR a online soudů poskytují ale LODDER, Arno R., ZELEZNIKOW, John. Artificial Intelligence and Online Dispute Resolution. In: WAHAB, Mohamed S. Abdel, KATSH, Ethan, RAINEY, Daniel. *Online Dispute Resolution: Theory and Practice: A Treatise on Technology and Dispute Resolution*. The Hague: Eleven International Publishing, 2012, s. 63-73.

- Tento přístup také pomáhá samotným účastníkům oprostit se od obav z klasického soudního řízení, pokud je jim nabídnuta taková hybridní alternativa.²⁴
 - Technologie totiž v současné chvíli stále plní roli podpůrnou
 - Rozhodnutí (pokud by k němu spor dospěl a nebyl urovnán v dřívějších fázích) by činil lidský soudce za podpory prediktivních asistenčních systémů
 - Je tedy vhodné založit řešení sporu na textové komunikaci, ta však musí být posléze při eskalaci sporu do dalších fází jeho řešení doplněna o synchronní komunikaci
 - Kromě neustálého vývoje moderních technologií je totiž nutno vnímat i to, že se společnost po nějakém čase novému řešení přizpůsobí tak, jak tomu bylo ve výše uvedené paralele k elektronickému obchodování.²⁵
- Čtyřvrstvý model
 - v rámci jednotlivých stupňů měl online soud obsahovat a jakým způsobem by mělo být uchopeno efektivní urovnání či rozhodování sporu.
 - První vrstvou je „vyřešení sporů“
 - Druhou vrstvou je „omezení rozvinutí sporu“
 - Další vrstvou je „vyhnutí se sporu“
 - „propagace právního zdraví“
 - Jejich hlavní myšlenkou je prevence.

7. PROČ ANO?

- Poptávka po soudním řešení sporů
 - Velký potenciál online soudnictví naznačuje již to, že s právními problémy, u kterých lidé zvažují řešení soudní cestou, se setkává nezanedbatelná část populace. Konkrétněji, až 41 % respondent uvedlo, že se jim podobný problém nebo spor, kdy zvažovali, že se obrátí na soud, osobně přihodil v posledních třech letech (Tab. 1). Statisticky významně častěji šlo o respondenty ve věku 25 až 54 let, alespoň s maturitou, s nejnižším příjmem do 10 000 Kč na jednoho člena domácnosti, v zaměstnaneckém poměru nebo podnikající. Naopak, pohlaví, kraj nebo velikost místa bydliště nehráli roli. Lidé nejčastěji řešili problémy z oblasti rodinných vztahů (s těmi se setkala 18 % z celkového počtu respondentů), dále peníze a dluhy a spory v spotřebitelské oblasti (shodně 16 %).
 - Dle očekávání se před soud reálně dostane pouze zlomek právních problémů, které lidé řeší. Samozřejmě, soudní cesta by měla být nejzazší východisko a je jen dobře, když se podaří vyřešit spor jinak. Na druhé straně je důležité, aby lidem v obracení se na soudy zbytečně nebránily různé bariéry, a aby tyto bariéry disproporčně nedopadaly na vybrané skupiny populace.
 - Respondentů, kteří uvedli, že v uplynulých třech letech sice řešili právní problém, u kterého zvažovali obrácení se na soud, ale rozhodli se tak neučinit, jsme se dále zeptali, co je odradilo. Vůbec nejčastěji, u necelé poloviny z nich (44 %), byla klíčovým

²⁴ To nepřímo předpokládal například RULE, Colin. Quantifying the Economic Benefits of Effective Redress: Large E-Commerce Data Sets and the Cost-Benefit Case for Investing In Dispute Resolution. *University of Arkansas at Little Rock Law Review*, 2012, roč. 24, č. 4, s. 772 a násl.

²⁵ Další kritika, která vzbuzuje hlubší obavy, je uvedena zde: BLECHOVÁ, Anna, LOUTOCKÝ, Pavel. Online Courts and The Future Of Justice. Susskind, R. E. Review. *Masaryk University Journal of Law and Technology*. 2020, roč. 14, č. 2., s. 333 a násl. Vzhledem k zaměření kapitoly a celkové fázi výzkumu se ale těmito otázkami budeme více zabývat v budoucnu. Je ale nutno se dle našeho názoru oprostit od rigidního chápání problematiky a vnímat především jeho výhody (samozřejmě ve chvíli, kdy je celý proces rozhodování vhodně navrhnout) a celkový potenciál, který se už u vybraných institucí ve světě postupně prokazuje.

faktorem očekávaná finanční náročnost soudního sporu. Zhruba třetinu odradila očekávaná zdlouhavost soudního sporu (38 %) a to, že daný problém nebyl natolik důležitý (30 %).

- Již dvě nejčastěji identifikované bariéry – peníze a čas – naznačují, že online soudnictví, pokud by skutečně přineslo slibované zlevnění a zrychlení soudních sporů, by u nezanedbatelné části lidí zvýšilo jejich přístup ke spravedlnosti. I když se může jevit, že tyto bariéry jsou užitečné, protože nutí veřejnost, aby se na soud neobracela s banálními spory, nutno brát v úvahu, že finanční náročnost a zdlouhavost nedopadá na všechny sociální skupiny se stejnou závažností. Z hlediska důvěryhodnosti české justice zase stojí za pozornost, že více než pětina respondentů (22 %) svůj spor neřešila soudně, protože nevěřila, že by soud v jejich případě rozhodl spravedlivě a nestranně.
- Očekávání spojená s online soudnictvím
 - Česká internetová populace je samotné ideji zavedení online soudnictví výrazně nakloněna: téměř tři čtvrtiny respondentů (71 %) by existenci online soudu rozhodně nebo spíše uvítaly, pouze 11 % uvedlo opak, a zbylá necelá pětina (17 %) na to nemá názor, případně si online soud zatím neumí představit (Graf 3). Existenci online soudů by statisticky významně častěji uvítali muži, lidé z domácnosti s vyšším příjmem (nad 15 tisíc Kč měsíčně na jednoho člena domácnosti) a lidé žijící v Praze. Z opačného pohledu platí, že méně příznivě se k této možnosti staví ženy, lidé pobírající starobní důchod, lidé se základním vzděláním a středoškolským vzděláním bez maturity, lidé žijící v domácnostech s nižším příjmem (do 15 tisíc Kč měsíčně na jednoho člena) a lidé žijící v Ústeckém kraji. Již tento stručný popis naznačuje, že online soudnictví může být častěji využíváno právě skupinou, které ani dnes pravděpodobně v přístupu ke spravedlnosti nebrání přílišné bariéry. Je proto žádoucí při zavádění online soudů myslet na to, aby tato služba byla co nejvíce přístupná také lidem ve vyšším věku, s nižšími příjmy a nižším vzděláním.
 - Lidé, kteří uvedli, že by existenci online soudu v České republice spíše nebo rozhodně neuvítali, svůj postoj obvykle zdůvodňovali kombinací několika faktorů (Graf 4). Téměř dvě třetiny (61 %) jednoduše chtějí řešit případný soudní spor osobně a ne ve virtuálním prostředí. Necelá polovina lidí (44 %) se obává, že jejich práva budou v rámci online soudnictví ve srovnání s klasickými soudy méně chráněna – například, virtuálnímu prostředí nedůvěřují, bojí se, že by soudci brali jejich případ méně vážně, případně že by řešení bez přímého osobního kontaktu mohlo ovlivnit jejich schopnost vysvětlit problém, a tím i výsledek. Více než třetina lidí (39 %) kromě toho nevěří, že by jejich osobní údaje a jiná data byly na internetu dostatečně ochráněny. Méně častým důvodem, což vzhledem k způsobu sběru dat (online dotazník) není překvapující, je obava z technických bariér a potíží: 16 % respondentů se bojí, že nebude rozumět online formulářům, a 12 % se necítí být natolik zdatných v používání počítače a internetu a nemá zájem se to učit.
 - Konečně, nezdá se, že by zavedení online soudnictví automaticky vedlo k výraznější finanční úspoře jednotlivých stran za právní pomoc z důvodu nepotřebnosti zastoupení. Pouze necelá třetina respondentů (29 %) je přesvědčena, že pokud by někdy potřebovala jít k soudu, a lehce by našla všechny potřebné informace a nástroje, aby mohla jednat bez zastoupení, rozhodla by se k tomu. Opak si myslí 39 %, a zbylých 31 % volilo neutrální pozici. V tomto ohledu se čeští respondenti příliš neliší od těch amerických: dle amerického průzkumu by si bez zastoupení troufla jednat zhruba třetina dotázaných (36 %).¹²
 - Dále jsme se zaměřili na pozitivní a negativní očekávání, která si lidé spojují s možným zavedením online soudnictví (Graf 7). Ta kladná výrazně dominují: respondenti si od online soudnictví nejčastěji slibují úsporu času díky možnosti organizace soudního jednání na dálku (prostřednictvím videokonference nebo telekonference) a zlepšení přístupnosti soudů pro lidi, pro které je osobní účast v soudní síni těžká nebo nemožná

- s těmito výroky souhlasily téměř čtyři pětiny respondentů. Zhruba tři čtvrtiny souhlasily také s tím, že online soudy přinesou zlevnění soudního sporu díky nižším nákladům na právní zastoupení, větší flexibilitu pro účastníky díky možnosti spolurozhodovat o datu a času soudního jednání s druhou stranou a soudcem, a zrychlení soudního sporu. Zjednodušení soudního sporu pak očekává 70 % respondentů. Na druhé straně, negativní očekávání v podobě menší pozornosti soudce nebo soudkyně věnované danému případu nebo neférové nevýhody straně, která bude méně zběhlá v používání online technologií, má zhruba polovina respondentů
- Graf 7 Pozitivní a negativní očekávání spojená s fungováním online soudů (N=2 022)

8. JAKÉ JSOU RIZIKA IMPLEMENTACE ONLINE SOUDU?

- Ke každému riziku i opatření
- Online soudnictví může přinést významná zlepšení v přístupu občanů k soudní spravedlnosti, mohou uspořit náklady a změnit pozitivně chápání justice. Na druhou stranu mohou online soudy zhoršit postavení občanů
- Lidé s omezeným společenským uplatněním mají tendenci považovat online soudnictví za méně důvěryhodné
 - Jedním z klíčových úkolů při přípravě online soudnictví u nás je změnit tento názor a zvýšit pozitivní očekávání občanů
 - To je možné dělat jen postupně s ukázkami pilotních online procesů.
- Zhoršení postavení slabších a ohroženějších stran
 - např. tím, že přístup k online platformám bude obtížnější, bez dostatečných vysvětlení srozumitelných pro ohroženější občany
 - může velmi pozitivní roli sehrát ČAK jako ochránce práv na spravedlivý proces pro všechny občany
- Rostoucí uplatnění strojového učení (umělé inteligence)
 - Aby byla umělá inteligence vždy v souladu s etickými zásadami
 - Některé současné snahy využít umělou inteligenci jako „robotického soudce“ jsou zavádějící a neodpovídají současnému stavu vývoje strojového učení.
- Dopad na postoj k soudním procesům
 - Elektronické důkazní prostředky budou vyžadovat nová pravidla, postupy a technologie, z nichž některá pravidla ještě neexistují, teprve se tvoří.
- Většina sporů řešena vyjednáváním
 - Jak minimalizovat to, že online vyjednávání může být účinně manipulativní?
 - bude nutné vyjednávací nástroje pravidelně testovat
 - Jak zajistit, aby všechny strany měly právo na rovnocenně „silné“ online vyjednávací nástroje? To bude jedna z nejdůležitějších otázek, kterou je již nyní třeba začít řešit.
- jaký dopad bude mít na soudní řešení sporů to, jak je navržený a implementovaný design online nástrojů pro řešení sporů?
 - také design online platformy může být silně manipulativní a zvyšovat nerovnováhu různých stran při řešení jejich sporů

9. ETICKÉ ZÁSADY ODR

- Přístupnost
 - *Návrh a implementace ODR mají být přístupné co největšímu množství lidí a brát v úvahu kulturní rozdíly mezi jednotlivými právními řádami, rozdílnou úroveň přístupu ke zdrojům a zkušenosti s menšinovými otázkami.*

- Zásada přístupnosti je primární etickou zásadou ODR. Podle mého názoru mohou online soudy nejvíce přispět ke zlepšení uplatňování této zásady v naší právní praxi. Současně zde je největší riziko, že online soudnictví naopak zhorší přístup k justici pro občany a sníží její důvěryhodnost, pokud tato zásada nebude velmi důsledně aplikovaná již od stádia navrhování online soudů.
- Tato zásada se projeví v praktickém rozhodování o celé řadě otázek, např.:
 - Zda a za jakých podmínek online soud umožní komunikaci strany nebo stran v papírové formě;
 - S pomocí jakých postupů a metod co nejvíce snížit „právní a soudní“ překážku pro osoby s nízkými příjmy anebo s nízkým vzděláním, kteří podle zahraničních průzkumů obvykle nejvíc nedůvěřují online soudům²⁶;
 - Jak a kdy (v jaké fázi přípravy prvních online soudů) řešit přístup osob se zdravotním postižením, kteří běžně nemohou přistupovat k online platformám jako ostatní;
 - Jak jednoduše navrhnout soudní postupy tak, aby komunikace byla možná prostřednictvím mobilních zařízení a současně nedocházelo k omezování práv občanů na spravedlivý proces²⁷;
 - Jak navrhnout přípravné online portály, které budou pomáhat stranám vyhnout se soudnímu řešení jejich sporů; tyto portály (tzv. resolution explorers) se v zahraničí velmi osvědčují jako první krok v přípravě online soudů²⁸;
 - Jak řešit multijazyčnost, která bude v rámci EU stále potřebnější spolu s tím, jak bude postupně přibývat přeshraničních sporů;
 - A další a další aspekty.
- Odpovědnost
 - *ODR musí být vždy odpovědné platným právním předpisům, dozorovým institucím anebo komunitám, které ODR využívají.*
 - Hlavní otázkou zásady odpovědnosti bude v budoucí praxi výkon dozoru nad dodržováním etických a právních zásad. Ve vztahu k online soudnictví by měla důležitou roli v tomto směru hrát Advokátní komora, vedle dozoru ze strany Ministerstva spravedlnosti.
 - Zásada odpovědnosti je velmi důležitá rovněž ve vztahu k používání strojového učení a zavádění datově řízených postupů – viz Níže
 - Domnívám se také, že v delším časovém horizontu bude v rámci ODR fungovat nová regulace a samoregulace, regulující na základě etických zásad ODR a umělé inteligence novou decentralizovanou formu kontroly dat, souvisejících s řešením nespokojeností a sporů. Tento rys diskutuji v níže.
- Kompetence
 - *ODR vyžaduje zvláštní znalosti z oblasti práva, řešení sporů a nespokojeností, technologické znalosti a rovněž jazykové znalosti a pochopení pro kulturní odlišnosti.*
 - Zásada kompetence bude pro úspěch online soudnictví v ČR velmi důležitá. Online soudy jsou novým fenoménem a rozumět všem jejich aspektům ze strany jak občanů tak soudců a soudní administrativy a advokátů bude vyžadovat opakované školení a vzdělávání včetně informativních kampaní pro veřejnost. Zavádění online soudů nelze urychlit také z tohoto důvodu, snaha o rychlé zavedení online soudů se velmi

²⁶ Viz např. veřejný průzkum organizovaný v USA v roce 2019 mezi 1000 registrovanými voliči, provedený NCSC

²⁷ V praxi se začínají využívat zejména metody testování uživateli a předpřipravenými sadami testů

²⁸ Viz např. Civil Resolution Tribunal (CRT) v Kanadě nebo online civilní soudy v Singapuru

pravděpodobně obrátí proti těm, kteří se touto cestou vydají, alespoň podle zahraničních zkušeností²⁹.

- Důvěrnost
 - *ODR musí dodržovat pravidla důvěrnosti pro své systémy, procesy a strany v souladu s právními předpisy a základními právy na spravedlivý proces.*
 - Zásada důvěrnosti zasahuje do řady otázek navrhování online soudů, jako např.:
 - Jaké informace by měli mít k dispozici soudci nebo rozhodci, řešící spor, který některá ze stran eskalovala ze stádia online vyjednávání?
 - Jaké informace by měli mít k dispozici soudci nebo rozhodci, řešící spor, který některá ze stran eskalovala ze stádia mediace?
 - Je přípustné, případně za jakých podmínek, aby soudce, který asistoval stranám ve stádiu vyjednávání, rozhodoval spor v případě jeho eskalace?
 - Měly by být všechna vydaná online rozhodnutí zveřejněná, resp. Jaká by měla být pravidla zveřejňování vydaných online soudních rozhodnutí?
 - A další otázky.
- Povýšení významu občanů
 - *ODR má přinášet pozitivní změny pro občany, má zvyšovat jejich možnosti a zvyšovat prosazování práva v praxi.*
 - Jak ukazují současné úspěšné online soudy v prvních nejvyspělejších státech, online soudy mohou opravdu významně zlepšit postavení občanů, pokud však od začátku navrhování a po celou dobu přípravy online soudů je hlavním cílem zlepšení přístupu občanů k výkonu spravedlnosti³⁰.
- Rovnost
 - *ODR musí nakládat se všemi účastníky s ohledem na lidskou důstojnost a zajistit, aby účastníci z menšinových komunit měli zvýšenou šanci na rovné zacházení jako ostatní účastníci; žádný z účastníků by neměl být v rizikovějším postavení.*
 - S uplatněním této zásady při navrhování pravidel pro první online soudy je spojeno mnoho důležitých otázek, z nichž zde uvádím alespoň následující:
 - Měli by mít spotřebitelé status „slabší strany“ ve všech spotřebitelských sporech a pokud ano, jaká by měla být jejich efektivní zvýšená právní ochrana³¹?
 - Jak je možné minimalizovat zvýšená rizika pro diskriminaci některých osob při budoucím využívání modelů strojového učení (umělé inteligence)³²?
- Spravedlivý proces
 - *ODR musí dodržovat zásady spravedlivého procesu.*
 - Tato zásada, zdůrazňující klíčovou důležitost práv na spravedlivý proces v online prostředí, vyvolává mnoho otázek pro navrhování online soudů, např.:
 - Je v souladu s touto zásadou zavedení/povolení robosoudců pro vybrané (úzké) typy sporů nebo soudních procesů³³?

²⁹ Viz např. jeden z pokusů vybudovat online soudnictví v Kanadě, který musel být po třech letech zcela ukončen. Většina ze zemí, které v současné době budují své online soudnictví, např. Velká Británie, prodlužuje původně plánovanou dobu přípravy online soudů.

³⁰ Tedy výchozím bodem projektu budování online soudnictví jsou etické zásady, jejichž plnění je ověřováno v průběhu všech etap přípravy a implementace.

³¹ Těmito otázkami se podrobně zabývala např. WG III UNCITRAL o ODR

³² Začínají vznikat první metodiky, zahrnující veřejnou diskusi nad návrhem příslušné aplikace strojového učení, dále laikům srozumitelné vysvětlování jak je aplikace navržena a konečně průběžné testování.

³³ Tuto otázku rozebírá např. autor této kapitoly ve své knize *Designing Online Courts; The Future of Justice Is Open to All*, Kluwer Law International, 2019, str. 67-71

- Je v souladu s touto zásadou zavedení/povolení robomediátorů³⁴?
- Lze omezit právo na projednání sporu před soudem na videokonferenční projednávání³⁵?
- Lze nemít ani videokonferenční projednání sporu pro určité typy sporů, jen s podáváním argumentů každé strany prostřednictvím online platformy³⁶?
- Jak posuzovat další související otázky, např. používání robovyjednaváčů stranami – např. jedna strana jej bude mít k dispozici a druhá nikoliv? Takové otázky je třeba pokládat a řešit je, zatím jsem se nikde s konkrétním řešením zatím neseťkal.
- Čestnost a nestrannost
 - *Data související s ODR nesmí být nesprávně vykládána ani prezentována mimo příslušné. ODR má umožnit snižování předsudků.*
 - Tato zásada je stále důležitější ve vztahu k předpokládanému budoucímu širokému využití nástrojů a služeb umělé inteligence a více se jí věnuji v části, rozebírající současné etické zásady umělé inteligence – viz níže.
- Informovaná účast
 - *ODR musí zajistit, aby účastníci dostali úplné a přesné informace o online procesech a jejich potenciálních rizicích. Pokud je to možné, ODR by mělo účastníkům umožnit se rozhodnout, zda se online procesů účastnit nebo ne.*
 - Tato zásada opět směřuje k celé řadě klíčových otázek navrhování online soudů, jako např.:
 - Pro uplatnění této zásady mají velký význam přípravné informační portály pro strany (tzv. solution explorers), s nimiž se často při přípravě online soudů začíná, jak uvádím výše; tyto portály bývají u nejrozvinutějších online soudů současnosti doplněny o chytré komunikační nástroje (chatboty), využívající strojové učení; těmto přípravným portálům se věnuje více kapitola;
 - Jednou ze základních otázek architektury online soudnictví je to, zda, resp. Do jaké míry a za jakých pravidel bude moci jedna nebo všechny strany odmítnout online soudní procesy a trvat na tradičních postupech, založených na papírové komunikaci; přístup různých států k této otázce se liší³⁷, víc podrobností se dočtete v kapitole
 - Dalším klíčovým aspektem budování budoucích online soudů, který je třeba začít zohledňovat již ve stádiu jejich architektury a cílů, je jaká pravidla mají platit pro využívání umělé inteligence v online soudních procesech; více si můžete přečíst v části o etických pravidlech umělé inteligence níže a také v kapitole
- Inovace
 - *ODR by si mělo udržovat inovativní charakter.*
 - ODR vzniklo jako inovace a během relativně málo let svého vývoje stále přináší inovativní postupy a technologie. Tento inovativní charakter by si ODR mělo zachovat.

³⁴ Id

³⁵ Ve státech, kde již online soudy fungují, nemusí být videokonference jedinou možností projednávání sporu, strany mohou dávat přednost nemít ani společné projednání sporu a pouze reagovat na online podání na online platformě soudu

³⁶ V uživatelských průzkumech uživatelé neupřednostňují videokonference před online platformami, kde účastníci vzájemně reagují na podání druhé strany, aniž by využívali videokonference – viz např. průzkumy anglického Traffic Penalty Tribunal (TPT)

³⁷ Zatímco např. v Dánsku, Kanadě, USA, Singapuru a dalších státech může strana odmítnout online formu soudního řízení pro stanovené typy sporů jen v zákonem stanovených výjimečných případech, ve Velké Británii je možnost odmítnutí online soudu jednou ze zásad justiční reformy. Uvidíme, jak se přístup k této otázce bude dál vyvíjet se zvyšováním internetové gramotnosti obyvatel v zemích, které online soudnictví budou postupně zavádět.

- Integrace
 - *ODR se má integrovat s jinými interními a externími systémy, sítěmi a subjekty.*
 - Pro úspěch online soudův budoucnosti je nezbytné, aby ODR platformy byly schopné široké integrace a propojení sami se sebou a s jinými platformami (např. prodejců, poskytovatelů služeb, veřejných institucí aj.). Kromě jiného je to nezbytné pro zlepšení přístupu občanů k výkonu justice a k umožnění široké výměny dat v přeshraničním měřítku, což bude stále více potřebné.
- Soulad s právem, nezávislost
 - Tato zásada je stejná v online prostředí a v hmotném světě.
- Ochrana a prevence před možnou škodou
 - *ODR se musí snažit minimalizovat potenciální škodu a rizika pro všechny zúčastněné.*
 - Všechny nové online postupy státních i soukromých ODR platforem je třeba posuzovat ve světle této zásady. Do skupiny opatření, které u úspěšných současných online soudů reagují na tuto zásadu, patří např. následující:
 - Přípravné informativní portály (solution explorers apod. – viz výše), které poskytováním užitečných informací ve srozumitelném jazyce a formě pomáhají občanům a vůbec stranám se orientovat v systému justice a ve svém sporu/nespokojenosti a pokud možno je vyřešit bez účasti soudce;
 - Online soudy dále mohou vyžadovat, aby všechna podání nejdříve prošla online automatizovanou nebo poloautomatizovanou kontrolou, která by umožnila ihned odmítnout podání, která jsou zjevně neplatná (viz např. exekuce na základě neplatných rozhodčích doložek)³⁸;
 - Postupy online soudů by měly směřovat ke snížení „právních a soudních bariér“ pro občany a nikoliv k jejich zvyšování (např. prostřednictvím zcela nepřiměřených požadavků na online schopnosti a dovednosti stran);
 - Do procesních opatření, které je nutné zvažovat podle této zásady, patří dále takové praktické otázky jako délka procesních lhůt; procesní lhůty v online soudních procesech by neměly být nepřiměřeně krátké (nebo naopak nepřiměřeně dlouhé)³⁹;
 - Současný průzkum efektivní online komunikace se zabývá tím, že online soudní procesy by neměly být zcela přátelské a snadné pro strany, jak uvádím výše. Podle tohoto přístupu je vhodné stranám úmyslně navrhnout online procesy o něco složitější než je nutné, z toho důvodu, aby si strany psychologicky uvědomily roli soudního řešení sporů a snadnost online soudních podání nezneužívali. Podle tohoto přístupu stačí relativně jednoduchý „znesnadňující“ krok odradit od soudních žalob většinu osob, snažících se online soudnictví zneužít. Současně však musí být přístup k online soudu tak snadný, aby usnadňoval účast stran, pro které je tradiční soudní proces příliš nedostupný (např. lidé s nízkými příjmy, základním vzděláním, staří lidé, lidé se zdravotními omezeními aj.).
- Bezpečnost
 - ODR musí být bezpečné.
- Transparentnost
 - *ODR musí být zcela transparentní co se týče svého cíle a účelu, potenciálních rizik a souladu s právními požadavky.*

³⁸ Viz např. online civilní soudy v Singapuru, kde je možné podat žalobu až poté, co žalobní návrh projde takovýmto předběžným otestováním.

³⁹ Tyto otázky byly podrobně diskutovány např. v rámci WG III UNCITRALu o ODR

- Zásada transparentnosti patří mezi klíčové etické principy online soudnictví a tvoří součást několika zásad uvedených výše. Transparentnost je rovněž klíčovou etickou zásadou využívání umělé inteligence – viz část B níže.
- Účinné vymáhání práva
 - *Návrh a implementace ODR a online soudů se musí snažit o co nejúčinnější prosazování řešení sporů a nespokojeností jako výstupů ODR.*
 - Tato etická zásada chybí na seznamu Leah Wing⁴⁰. Nicméně podle mého názoru jde o klíčovou etickou zásadu každého systému řešení sporů a u ODR a online soudnictví to platí ve stejné míře.
 - Proto se při projektech online soudů v řadě zemí věnuje této zásadě zvláštní pozornost a je předmětem samostatných podprojektů⁴¹.

10. PŘÍSTUP K SOUDNÍ SPRÁVEDLNOSTI

- V odborné literatuře se můžeme dočíst o různých definicích přístupu občanů k soudům. Jednoduše a podle mého srozumitelně je tento úkol vysvětlený na webu anglického online soudu pro řešení dopravních přestupků (Traffic Penalty Tribunal). Volně přeloženo to znamená „**schopnost být užíván lidmi všech schopností a všech omezení**“.
- Znamená to, že soudci a advokáti nejsou těmi nejdůležitějšími osobami při navrhování civilních online soudů. Nejdůležitějšími osobami jsou naopak chudí, senioři, sekretářky, dojičky, nebo třeba někdo, kdo má maturitu a žije (spokojeně) mimo Prahu. Z mé zkušenosti manažera projektů soukromých online platforem pro řešení sporů mohu potvrdit, že pokud se podaří vzbudit zájem a důvěru „normálních“ občanů v tom nejpozitivnějším smyslu, podaří se vzbudit důvěru všech uživatelů⁴².
- O tom, co přístup k soudům zahrnuje, se v současnosti vede množství diskusí. Lze snad uvést, že přístup k soudům zahrnuje především následující oblasti⁴³:
 - Přístup k formálnímu právnímu systému: v tomto směru se jedná o pomoc lidem s nejrůznějšími omezeními a dále o online podávání dokumentů;
 - Přístup ke spravedlivému a efektivnímu soudnímu projednání sporu: se patří otázky, týkající se přímého online vyjednávání mezi stranami, asistovaného online vyjednávání, eskalaci sporu k soudci prostřednictvím online soudní platformy a online soudních postupů včetně online soudního jednání;
 - Přístup k soudnímu rozhodnutí včetně online odvolacích procesů; a
 - Přístup k efektivnímu výkonu soudních rozhodnutí
- Výše uvedené 4 oblasti je třeba chápat společně. Online soudní procesy nelze úspěšně navrhovat jen pro některé z těchto oblastí
- Pro přístup k soudům a jeho zlepšení prostřednictvím online soudnictví se dále berou do úvahy potřebné charakteristiky občanů, které je třeba při navrhování online soudních procesů vzít v úvahu a řešit. Jedná se o následující aspekty⁴⁴:
 - Věk
 - Invalidita

⁴⁰ Viz FN výše.

⁴¹ Např. ve Velké Británii

⁴² V praxi se např. používá „test 12-ti letých dětí“ – online platforma musí být plně srozumitelná a ovladatelná 12-ti letými dětmi.

⁴³ Volně podle N. Byrom, *Developing the Detail: Evaluating the Impact of Court Reform in England and Wales on Access to Justice (Developing the Detail)*, 2019

⁴⁴ Id

- Příjem
- Cizí jazyk jako mateřština
- Pohlaví
- Vzdělání
- Stálá adresa
- Rasa
- Náboženství
- Sexuální orientace
- Strach nebo stres spojený se sporem

11. ZÁSADNÍ ZMĚNA: DATOVĚ ŘÍZENÉ PROCESY A STROJOVÉ UČENÍ NEBOLI AI

Strojové učení

- Soukromí poskytovatelé služeb ODR stejně jako státní online soudy budou stále více využívat strojové učení a datově řízené postupy.
- Když odhlédneme od vývoje v Číně (viz výše), strojové učení se již nyní v několika prvních státech světa používá k prvním službám pro justici, s tím že tyto služby jsou převážně ještě v pilotních fázích:
 - Inteligentní online vyhledávače v databázích soudních rozhodnutí, doplňující vyhledávání pomocí klíčových slov nebo textu⁴⁵;
 - Tzv. chytré chatboty využívající strojové učení, umožňující stranám navigaci v soudním systému⁴⁶;
 - Jako pomůcka pro správu spisu při administraci sporu (např. automatické přidělování sporů soudcům na základě stanovených kritérií, hlídání termínů, automatická příprava jednoduchých výzev aj.)⁴⁷;
 - Přepis hlasové komunikace⁴⁸;
 - Příprava návrhů odůvodnění z poznámek soudce⁴⁹;
 - Příprava jednoduchých rozhodnutí (např. ukončení sporu v případě nezaplacení soudních poplatků)⁵⁰;
 - Analýza jednoduchých dokumentů se strukturovaným nebo nestruturovaným textem jako pomůcka pro soudce;
 - a další.
- predictive justice = systémy, analyzující na základě strojového učení rozhodnutí jednotlivých soudců a doporučující na základě toho strategii pro danou stranu, nebo předpovídající pravděpodobnost úspěchu ve sporu
 - minimálně v jedné zemi (ve Francii) považovány za nezákonné.
 - Hlavním argumentem proti takovýmto systémům je, že strojové učení v současnosti není tak technologicky vyspělé, aby mohlo hodnověrně předpovídat, jak konkrétní soudce rozhodne
- Služby pomáhající stranám se dohodnout

⁴⁵ Např. v Holandsku

⁴⁶ Např. v Singapuru

⁴⁷ Např. v Kanadě

⁴⁸ Např. v Holandsku

⁴⁹ Výzkum např. v Holandsku a v dalších státech

⁵⁰ Např. v Singapuru

- moduly strojového učení, pomáhající stranám se dohodnout, na základě preferencí jednotlivých stran a analýz minulých obdobných sporů (tzv. robo-mediators);
- moduly pomáhající dané straně při jejím vyjednávání s druhou stranou (tzv. robo-negotiators); aj
- Služby zaměřené na zlepšení kvality soudních rozhodnutí, vydávaných soudci
 - Identifikace nových aspektů probíhajících nebo již rozhodnutých sporů, které jsou odlišné od jiných zdánlivě obdobných sporů a zaslouží si zvláštní pozornost soudce;
 - Identifikace možných nekonzistentních rozhodnutí pro další analýzu; aj

Metody použité

- Vysvětlitelnost⁵¹
 - Vysvětlitelná umělá inteligence (XAI) je soubor procesů a metod, které umožňují lidským uživatelům porozumět výsledkům a výstupům vytvořeným algoritmy strojového učení a důvěřovat jim.
 - Vysvětlitelná umělá inteligence se používá k popisu modelu umělé inteligence, jeho očekávaného dopadu a potenciálních zkresení.
 - Pomáhá charakterizovat přesnost modelu, spravedlnost, transparentnost a výsledky v rozhodování založeném na umělé inteligenci.
 - Vysvětlitelná umělá inteligence je pro organizaci zásadní při budování důvěry při zavádění modelů umělé inteligence do výroby.
 - Vysvětlitelnost AI také pomáhá organizaci přijmout odpovědný přístup k vývoji AI.
- Statistické jazykové modely
 - Statistické jazykové modelování, nebo zkráceně jazykové modelování a LM, je vývoj pravděpodobnostních modelů, které jsou schopny předpovídat další slovo v pořadí podle slov, která mu předcházejí.⁵²
 - Konverzační umělá inteligence staví na technologiích zpracování přirozeného jazyka (NLP).
 - Většina technologií je implementována jako následné úlohy statistických jazykových modelů (SLM).
 - Na jedné straně mají velmi působivý výkon a bezesporu se v budoucnu najde mnoho užitečných aplikací této technologie.
 - Kromě konverzační umělé inteligence jsou SLM klíčové při vyhledávání na webu, překladech mezi jazyky, filtrování spamu a nenávislného obsahu na sociálních sítích a tak dále.
- Automatické generování otázek jako počátečního kontextu
 - Existují dva důvody, proč věnovat pozornost Generování otázek.
 - Nejprve použijeme model generování otázek ke generování otázek pro procházení obsah.
 - Otázky jsou také užitečné pro zahájení nového dialogu o novém tématu a pro vyhodnocení faktické konzistence generativních systémů dialogu založeného na znalostech v otevřené doméně.
 - Stejně algoritmy lze snadno přetrénovat pro generování příkazů.
- Parafrázování
 - Podstatnou část konverzace chceme generovat na základě aktuálního stavu uživatelského profilu a kontextu.
 - To nám umožňuje mluvit s každým člověkem jinak.

⁵¹ <https://www.ibm.com/watson/explainable-ai>

⁵² <https://machinelearningmastery.com/statistical-language-modeling-and-neural-language-models/>

- Abychom obohatili rozmanitost reakcí systému, návrh našeho navrhovaného systému implementuje funkci parafrázování.
- Algoritmy parafrázování jsou navrženy tak, aby generovaly sémanticky podobné a lexikálně odlišné věty.
- Kognitivní digitální dvojčata
 - Dynamická digitální dvojčata jsou digitální reprezentace reálných aktiv, systémů nebo procesů⁵³
 - mají kognitivní schopnosti různých typů a úrovní.
 - Pro vysoce věrná digitální dvojčata vyžadují digitální dvojčata také kognitivní vlastnosti.⁵⁴
 - DT uchovává informace o svém fyzickém protějšku během životního cyklu a může tyto informace použít k provádění prediktivní analýzy, která snižuje neplánované prostoje.
 - Pomáhá také dělat přesnější rozhodnutí na základě spolehlivých informací.⁵⁵

Návrh na Akt o umělé inteligenci

- Cíl = společný regulační rámec pro umělou inteligenci
- Reguluje poskytovatele systémů umělé inteligence a subjekty, které je profesionálně využívají
 - Všechny sektory mimo vojenského (včetně soudnictví)
 - Všechny typy umělé inteligence
- Vysoce rizikové systémy musí být registrovány a musí splňovat přísnější požadavky
 - Online soudnictví je klasifikováno jako vysoce rizikový systém, protože vysoce rizikovými jsou systémy UI mimo jiné v oblasti správy soudnictví a demokratických procesů.
 - Toto zahrnuje systémy UI určené na pomoc soudnímu orgánu při zkoumání a výkladu fakt a práva a při uplatňování práva na konkrétní soubor skutečností.
 - Poskytovatelé vysoce rizikových systémů UI:
 - zajišťují, aby jejich vysoce rizikové systémy UI splňovaly požadavky stanovené v kapitole 2 této hlavy;
 - mají zaveden systém řízení kvality, který je v souladu s článkem 17;
 - vypracovávají technickou dokumentaci daného vysoce rizikového systému UI;
 - pokud jsou vysoce rizikové systémy UI pod jejich kontrolou, zajišťují automatické generování protokolů těmito systémy;
 - zajišťují, aby byl u daného vysoce rizikového systému UI před jeho uvedením na trh nebo do provozu proveden příslušný postup posuzování shody;
 - dodržují povinnosti registrace uvedené v článku 51;
 - přijímají nezbytná nápravná opatření v případě, že daný vysoce rizikový systém UI není v souladu s požadavky stanovenými v kapitole 2 této hlavy;
 - informují příslušné vnitrostátní orgány členských států, do kterých daný systém UI dodali nebo jej uvedli do provozu, případně oznámený subjekt o nesouladu a o případných přijatých nápravných opatřeních;
 - umísťují na své vysoce rizikové systémy UI označení CE, aby vyjádřili jejich soulad s tímto nařízením podle článku 49;
 - na žádost příslušného vnitrostátního orgánu prokazují soulad daného vysoce rizikového systému UI s požadavky stanovenými v kapitole 2 této hlavy

Praktický příklad

⁵³ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1755581722001158>

⁵⁴ <https://www.digitaltwinconsortium.org/2022/09/cognitive-digital-twins-digital-twins-that-learn-by-themselves-foresee-the-future-and-act-accordingly/>

⁵⁵ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1755581722001158>

Příklad, který objasňuje použití umělé inteligence v online řešení sporů: Adriane, individuální zákazník, má problém s online nákupem. V současné době potřebuje Adriane, aby problém vyřešila, získat aplikaci od prodejce nebo vyhledat možnosti nápravy zákazníka na webu prodejce. V navrhovaném VAP to nebude potřeba. V tomto případě se Adriane bude moci přihlásit do svého VAP online. Poté VAP umožní Adriane kontaktovat prodejce a podat svou stížnost pomocí vložené šablony stížnosti. Stížnost bude přijata a zaznamenána platformou prodejce (což může, ale nemusí být VAP), aniž by bylo potřeba jakékoli přizpůsobení. Důvodem je implementace standardizovaného otevřeného digitálního mapování procesů ODR. Poté bude Adriane schopna vyjednávat s dodavatelem pomocí funkcí podporovaných umělou inteligencí vyškolených na více anonymizovaných datech dobrovolně sdílených jinými zákazníky. Důležité je, že Adriane bude ovládat svá data a bude si moci vybrat algoritmy, které jí pomohou – nebude závislá na funkcích, které poskytuje dodavatelův systém řízení vztahů se zákazníky. Pokud vyjednávání nevyřeší nespokojenost, Adrianin VAP jí pomůže rychle vybrat fórum (státní online soud nebo poskytovatel ODR) řešící typ žaloby, kterou chce podat, a její preference (např. jazyk, místo atd.), připravit její reklamaci, podejte ji na fórum a zúčastněte se řešení reklamacie. Všechny tyto služby, které nabízí z jejího VAP, budou buď zcela zdarma, nebo za minimální poplatek, který si každý může dovolit.

12. ETICKÉ ZÁSADY AI

- Respektování základních lidských práv a svobod
- Zásada nediskriminace
 - Tato zásada zakazuje vývoj nebo implementaci systémů, využívajících umělou inteligenci, které vedou ke zvýšené diskriminaci mezi lidmi nebo skupinami lidí⁵⁶.
 - Jak bylo opakovaně dokázáno v praxi, využití umělé inteligence může reálně vést ke zvýšené diskriminaci a k podstatnému zhoršení postavení osob, které byly předmětem diskriminace před využitím umělé inteligence. Je to tak zejména proto, že systémy umělé inteligence jsou lidskými výtvoři a úmyslná nebo neúmyslná diskriminace je do software přenášena.
 - Proto je třeba věnovat navrhování a vývoji systémů strojového učení takovou pozornost⁵⁷. Současně roste potřeba rozpoznat systémy, které vedou k nějaké formě diskriminace. Ukazuje se zatím naštěstí, že je snad možné cíleným testováním naprostou většinu takovýchto skrytých vad systémů umělé inteligence odhalovat. Na to se spoléhá první regulace v tomto směru, zaměřená na povinné testování a veřejné konzultace před využitím systémů a služeb strojového učení ve veřejné správě⁵⁸.
- Zásada kvality a bezpečnosti
 - Tato zásada vyžaduje, aby návrháři a vývojáři systémů umělé inteligence využívali certifikované zdroje a ověřená spolehlivá data s modely, vzniklými v rámci multi-disciplinárních expertních týmů a v bezpečném technologickém prostředí.
 - Zásada kvality a bezpečnosti se teprve začíná v praxi uplatňovat pro systémy strojového učení, do budoucna to však bude jedna z hlavních etických zásad pro odpovědnou praxi. Dodržování této zásady bude kontrolováno různými regulačními nástroji, včetně nahodilých testovacích kontrol ze strany certifikačních organizací nebo regulátorů.
- Zásada transparentnosti, nestrannosti a dodržování zásad spravedlivého procesu

⁵⁶ Prvními státy, které zavedly regulaci aplikací strojového učení na rozhodování v rámci veřejné správy, byla Kanada a Nový Zéland. Další státy budou pravděpodobně následovat.

⁵⁷ Brad Smith, CEO firmy Microsoft, dokonce navrhuje, aby designéři a vývojáři aplikací umělé inteligence museli skládat přísahu podobnou lékařské přísaze.

⁵⁸ Kanada, Nový Zéland – viz FN ... výše.

- O nestrannosti a spravedlivém procesu jsem psal již ve vztahu k etickým zásadám ODR a proto se omezím na konstatování, že pro umělou inteligenci platí obdobně to, co jsem uvedl ve vztahu k ODR.
- Zásada transparentnosti umělé inteligence znamená následující:
 - Vědět, co je za použitými algoritmy; a
 - Dostat tuto informaci ve snadno srozumitelné formě tak aby jí lidé běžně mohli porozumět.⁵⁹
- Zásada transparentnosti úzce souvisí s další klíčovou etickou zásadou umělé inteligence:
- Zásada „pod kontrolou uživatele“
 - Tato klíčová zásada stanoví, že autonomie uživatele se musí zvýšit a nikoliv omezit prostřednictvím využití systémů strojového učení (umělé inteligence)⁶⁰.
 - Tato zásada zahrnuje následující konkrétní práva každého občana:
 - Vědět (viz zásada transparentnosti výše);
 - Opt-out (tedy rozhodnout se nepodvolit se užití systému umělé inteligence např. při soudním rozhodování); a
 - Bránit se (např. vždy mít možnost se odvolat k lidskému soudci).
 - Tato zásada má velmi úzké propojení se zásadou kvality a bezpečnosti a s dalšími zásadami uvedenými výše.
 - Při budování online soudnictví je např. třeba důkladně zvážit, v jaké míře budou mít strany právo odmítnout využití online soudnictví, které v blízké budoucnosti bude založené na datových procesech a bude využívat strojové učení. V současné praxi se uplatňují u úspěšných online soudů v podstatě jen dva přístupy v tomto směru:
 - Úplný opt-out, tedy neomezené právo každého občana odmítnout formu online soudnictví a účastnit se pouze tradičních postupů soudů založených na papírové komunikaci (platí jako jedna ze zásad zavádění online soudnictví ve Velké Británii); a
 - Omezený opt-out, kdy právo v příslušném státě stanoví podmínky, kdy je opt-out možno využít, jinak opt-out možný není a občan má povinnost se online řízení účastnit, nebo se účastnit sice nemusí, ale je určitým způsobem penalizován (např. vyšším soudním poplatkem) – tato možnost v současnosti u online soudů převažuje.
 - Spolu s tím, jak ve vyspělých státech prudce narůstá online gramotnost obyvatel napříč generacemi lze konstatovat, že nyní platí v naprosté většině států, kde úspěšně fungují online soudy, omezený opt-out. Uvidíme, jak se bude praxe vyvíjet dál.

13. BUDOUCNOST ONLINE SOUDNICTVÍ A VÝZVY

- Nezávislost soudců – přílišné spoléhání se na technologii může vést k omezování
- Omezené možnosti efektivně řešit rostoucí počet přeshraničních sporů
- Nedostatek pochopení (zejména AI)
 - Globálně působí pouze několik online civilních soudů a v současnosti chybí obecné povědomí o možnostech, rizicích a přístupech k navrhování a provádění online civilních soudů v EU, a to i mezi soudci. To by mohlo mít za následek nedostatečné přijetí uživateli.
- Legislativa neumožňující ODR
 - V současnosti vnitrostátní právní předpisy ve většině zemí EU neumožňují ani neumožňují zavedení komplexních online civilních soudů.

⁵⁹ Tzv. „Explainability of AI“

⁶⁰ Obdoba klíčového cíle zlepšení přístupu občanů k soudům prostřednictvím online soudnictví

14. POSTUP ZAVÁDĚNÍ ONLINE SOUDNICTVÍ

Řešení by mělo být...

- Levné, flexibilní a dostupné platformy schopné fungovat v mnoha jazykových verzích
- Univerzální otevřené distribuované prostředí dostupné v masovém měřítku
- Respektování etických hodnot
- Minimalizace nevýhod a nerovností sil bránících spravedlivému řešení stížností a podpora digitálního začleňování s cílem nabídnout jednotlivcům jednoduchý a přístupný nástroj k dosažení spravedlnosti
- Využití hybridních systémů pro podporu rozhodování založených na nejmodernějších metodách umělé inteligence
- prototypem v oblasti e-justice poskytující mechanismy online řešení sporů pro malé a střední podniky a jednotlivé občany EU, kterým budou při online rozhodování a řešení sporů pomáhat platformy virtuálních agentů (VAP).

Přístup k implementaci online soudů

- Vše najednou
 - Všechny agendy jsou systematicky implementovány najednou
 - Pobaltí
- Pilotní projekt vybraných agend
 - Nejprve je implementované malé množství pilotních agend, které jsou otestované praxí
 - Postupně se přidávají další agendy a popřípadě upravují stávající
 - Nejjasněji v Anglii a Walesu

Digitalizace nebo přepracování civilního řízení

- Digitalizace
 - Zachování současných postupů a metod, pouze bez papíru a fyzického soudního řízení
 - Irsko
- Přepracování civilního řízení
 - Implementace nových postupů
 - Pobaltí

Přípravné kroky

- V první řadě musí přijít zjištění postojů odborné i laické veřejnosti k problematice online řešení sporů a na to navazující osvětová činnost v podobě workshopů, prezentací a konferencí s cílem zvýšení povědomí o této problematice.
- V České republice v současnosti probíhá projekt s názvem „Online dispute resolution (ODR) - konceptuální analýza proveditelnosti záměru vybudování online soudu/online soudnictví“⁶¹, jehož úkolem je právě provedení těchto analytických a přípravných kroků (dále jen „projekt“).
- Postupně mohou být připravena pilotní řešení pro online soudnictví, a to nejprve v podobě obecnějšího informačního portálu o online soudnictví a tzv. online soudního pomocníka (Solution Exploreru).

Online soudní pomocník (Solution Explorer)

- Online soudní pomocník (Solution Explorer) je poradenský portál, který uživatelům může poskytnout určité online služby v rámci předsoudního poradenství.

⁶¹ Projekt ODR ÉTA: Projekt TL03000403/Online dispute resolution (ODR) - konceptuální analýza proveditelnosti záměru vybudování online soudu/online soudnictví je spolufinancován se státní podporou Technologické agentury ČR v rámci Programu ÉTA.

- zpravidla prvním krokem v online řešení sporů
- Jeho cílem je seznámit veřejnost s možnostmi, jak řešit určené spory, navrhopat jim mimosoudní, popř. předsoudní řešení jejich sporu
- pokud tato řešení nevedou k ukončení sporu, umožňuje jim přehlednou formou připravit odpovídající soudní podání
- někdy účastníkům také umožňují uvážit, zda mají dostatečně pevné skutkové a právní základy pro podání příslušné žaloby, o které uvažují, čímž může dojít k snížení počtu nedůvodných či formálně nesprávných žalob a tedy i zatížení soudů.
- Na první stránce si uživatel vybere, které oblasti se jeho spor týká, a postupně je proveden několika podstránkami kde blíže upřesňuje, v čem jeho spor spočívá, v jakém postavení je z hlediska hmotného práva a nabízí se mu přehlednou a interaktivní formou různé varianty řešení tohoto sporu
- na konci uživatel přesměrován do příslušné aplikace, kde si může rovnou vygenerovat příslušné procesní podání a to s využitím údajů, které již sdělil v rámci online soudního pomocníka a které však může ještě dále doplnit a upřesnit.
- Tak např. zvolí-li uživatel oblast nákupu a prodeje zboží a služeb, pomocník se ho v prvním kroku zeptá, zda vystupuje v postavení prodávajícího či kupujícího. Zvolí-li kupujícího, v dalším kroku si vybírá, zda zboží či službu zakoupil pro účely podnikání, jako spotřebitel či pro jiný účel. Zvolí-li spotřebitele, následuje otázka, zda prodávající uskutečnil prodej zboží či služby v rámci své podnikatelské činnosti. Po kladné odpovědi se pak pomocník zeptá, zda příslušné zboží či služba spadá do jedné ze zvláště regulovaných kategorií, jako jsou např. finanční služby. Pokud uživatel uvede, že nikoli, otevře se mu jednoduchý přehled pravidel platných pro ochranu spotřebitele a pomocník uživatele vyzve, aby se s nimi seznámil a případně tam našel odpověď na řešenou situaci. V dalším kroku se pak pomocník zeptá, jaké potíže nastaly při koupi zboží či služby, zda šlo o problém s platbou, dodáním, kvalitou, zda si zákazník přeje odstoupit od smlouvy, popř. zda došlo v důsledku vadné dodávky ke škodě na zdraví či majetku. Vybere-li uživatel např. nedostatky v kvalitě dodávky, pomocník vyzve uživatele k revizi příslušné kupní smlouvy a poradí mu, která ustanovení o jakosti zboží nebo služby má ve smlouvě hledat. V dalším kroku pak uživateli nabídne různé možnosti předsoudního řešení sporu, jako např. možnost kontaktovat linku stížností prodávajícího, vyplnit žádost o pojistné plnění, byl-li zákazník pojištěn proti vadné dodávce, obrátit se na advokáta atd. V následujícím kroku pak uživatel vybírá, šlo-li o dodávku zboží nebo služeb a v dalším pak, jaký nárok z vadného plnění z kupní smlouvy si uživatel přeje uplatnit (opravu, výměnu, vrácení kupní ceny apod.). Vybere-li uživatel např. vrácení kupní ceny, otevře se dialogové okno, v němž má uživatel možnost vyplnit vzorový dopis prodávajícímu s uplatněním nároku z vadného plnění kupní smlouvy a žádostí o vrácení peněz. V dalším kroku se pak zobrazí pomocník pro případné vyjednávání s prodávajícím. V dalším kroku je pak uživatel dotázán na hodnotu sporu. Tím je online soudní pomocník ukončen a dojde k vygenerování shrnutí se všemi dokumenty, které byly uživateli zobrazeny v rámci pomocníka během celého procesu. Jde-li o spor do výše 5000 kanadských dolarů, může se uživatel následně přímo z tohoto shrnutí přenést do aplikace Civil Resolution Tribunal, která umožní s využitím údajů, které do pomocníka zadal, připravit příslušný návrh na zahájení řízení
- Při přípravě online soudního pomocníka musí dojít ještě k dalšímu důležitému kroku, a to je výběr pilotních agend
- je totiž zpracován právě pro tyto vybrané agendy a v ideálním případě na něj v další fázi plynule naváže skutečný projekt digitalizace těchto agend
- vyplynulo, že pro účely online soudního pomocníka v civilním soudním řízení bude nejlépe věnovat se následujícím dvěma agendám:
 - spotřebitelské spory
 - spory o malé částky

Pilotní projekt vybraných agend

- Na online soudního pomocníka pak naváže pilotní projekt, kdy bude systém online řešení sporů spuštěn pro jednu nebo dvě pečlivě vybrané agendy
- Spotřebitelské spory
 - Výhodou této agendy je její poměrně jasná ohraničenost, menší hodnoty sporů, opakující se skutkové a právní otázky a také skutečnost, že tyto spory jsou již dnes v předsoudní fázi řešeny online a to na základě Směrnice 2013/11/EU ze dne 21. května 2013 o alternativním řešení spotřebitelských sporů
 - Právě takové předsoudní řešení sporu lze dobře integrovat v rámci online soudního pomocníka a plynule na něj může navázat možnost podat online návrh na zahájení řízení k soudu, pokud k mimosoudnímu řešení nedojde.
- Spory o malé částky
 - v první fázi bude vhodné tento typ sporů ještě úžeji vymezit
 - spory o drobné částky mezi velkými institucemi (banky, dodavatelé energií) a jejich dlužníky, např. ze smluv o úvěru, na dodávky plynu, energie atd. Jde v zásadě o typizované spory, které již dnes probíhají většinou bez jednání, žalovaný dlužník se velmi často ani nevyjádří k žalobě
 - Vymezení této agendy v legislativě však bude klást vyšší nároky na přesnost, než je tomu u spotřebitelských věcí, aby se předešlo sporům o příslušnost
 - velmi podobnou agendou jsou spory mezi účastníky služeb elektronických komunikací a jejich poskytovateli, které jsou nicméně v současné době řešeny nikoli před soudy, nýbrž před Českým telekomunikačním úřadem. Z tohoto důvodu tato agenda prozatím není součástí projektu.
- otázkou je, zda má být online řešení sporů v těchto určených agendách pro účastníky řízení dobrovolné, nebo povinné
 - alespoň ve svých počátcích dobrovolné a motivace k jeho využití musí být výhradně pozitivní
 - Například může být vhodné stanovit, že spor bude probíhat online vždy tam, kde byla smlouva, o níž ve sporu jde, rovněž uzavřena online. Dalším kritériem může být například, zda žalovaný dlužník má datovou schránku.
 - Pro ostatní žalované účastníky by mohlo přicházet v úvahu, aby jim první písemnost o zahájení sporu byla doručena poštou s výzvou, aby ve stanovené lhůtě uplatnili námitky proti online vedení sporu a pokud tak neučiní, platí, že žádné námitky nemají a řízení proběhne online formou.
- úkolem pro pilotní projekt je výběr a vytvoření platformy, na níž bude online řízení provozováno
 - měla obsahovat veškeré informace o probíhajícím řízení a veškeré dokumenty předložené účastníky řízení nebo vytvořené soudem
 - musí umožňovat jednoduché vkládání dokumentů jak ze strany účastníků řízení, tak ze strany soudu a doručování korespondence příslušnému adresátovi, které zpravidla probíhá právě prostřednictvím platformy
 - S platformou úzce souvisí otázka identifikace uživatelů. Domnívám se, že tato identifikace by měla přednostně využívat již existujících způsobů identifikace subjektu vůči veřejným orgánům, jako jsou e-občanka, datové schránky, BankID atd
 - případně jen jednorázová pro určitý spor

Legislativní změny

- Zavádění prvků online justice do českého civilního soudnictví se samozřejmě neobejde bez legislativních změn.
- Legislativní změny nejsou samozřejmě nutné pro prvotní přípravné kroky, ani provoz online soudního pomocníka. Pro digitalizaci prvních vybraných agend je však nutné provést

důkladnou legislativní analýzu. Pravděpodobně bude nutné provést v průběhu přípravy online soudnictví legislativní úpravy. V tomto směru odkazujeme na Legislativní Analýzu, zpracovanou v rámci výše uvedeného tuzemského výzkumného projektu. Legislativní analýza je k dispozici na:

Perspektivy online řešení sporů

- Zapojení těchto moderních prvků může samozřejmě mít pro soudnictví celou řadu přínosů, jako je zrychlení rozhodování a úspora nákladů. Na druhou stranu bude využití těchto technologií klást zvýšené nároky na dodržení ústavně zaručených práv občanů, jako je právo na ochranu soukromí a právo na spravedlivý proces.
- Umělá inteligence
 - Využití umělé inteligence v soudnictví je v současné době velice hojně diskutovaným tématem, byť k jejímu rozsáhlejšímu užití v soudním rozhodování zatím prakticky nedochází.
 - Na druhou stranu je nesporné, že prvky umělé inteligence dokáží rozhodování soudů zefektivnit a zrychlit zejména na úrovni shromažďování podkladů pro rozhodování včetně analýzy předchozí rozhodovací činnosti
 - Komise Rady Evropy pro efektivitu justice (CEPEJ) vydala v roce 2018 Evropskou etickou chartu pro užití umělé inteligence v soudních systémech a jejich prostředích, v níž jsou řešeny etické otázky, které využití prvku umělé inteligence v justici přináší. Charta formuluje pět základních zásad, které by měly být při využití umělé inteligence v justici vždy dodržovány⁶²:
 - respekt k základním právům: návrh a implementace prvků a služeb umělé inteligence musí být slučitelné se základními právy
 - zákaz diskriminace: je třeba cíleně předcházet vzniku či prohlubování jakékoli diskriminace mezi jedinci či skupinami
 - kvalita a bezpečnost při zpracování soudních rozhodnutí a dat: užití certifikovaných zdrojů dat, data použitá pro model musí být výsledkem multioborové spolupráce v zabezpečeném technologickém prostředí
 - transparentnost, nestrannost a férovost: zpracování dat musí být přístupné a srozumitelné, je třeba připustit také vnější audity
 - „vždy pod kontrolou uživatele“: uživatel musí být plně informován a mít pod kontrolou veškeré možnosti
 - Charta doporučuje, aby online soudy využívaly prvky umělé inteligence obezřetně a k úzce vymezeným účelům.
 - Bez výhrady
 - inteligentní vyhledávání precedenčních případů k doplnění současných mechanismů vyhledávání dle klíčových slov, nebo full-textem
 - chytré chatboty, které pomáhají účastníkům v přístupu k online soudům
 - použití prvků umělé inteligence v managementu online soudů, hodnocení potřeb uživatelů a objektivní výkonnosti online soudů a k předvídání budoucích potřeb (z hlediska rozpočtu a lidských zdrojů (apod.)),
 - Se zvýšenou opatrností a transparentností vůči uživatelům
 - hodnocení měřítek a stupnic uplatňovaných v některých typech soudních řízení (např. jaká výše náhrady škody je zpravidla přiznávána v určitých typech řízení)
 - usnadnění účastníkům dosáhnout dohody bez toho, aby se obraceli na soud (tzv. robomediace); umělá inteligence může pomáhat účastníkům s tímto předsoudním jednáním
 - využití automatizovaných metod v online řešení sporů

⁶² Evropská etická charta pro užití umělé inteligence v soudních systémech a jejich prostředích [online]. Dostupná na: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>, s. 8

- použití algoritmů při vyšetřování trestných činů ke zjišťování, kde nejčastěji dochází k trestné činnosti
 - Charta naopak v současnosti s přihlédnutím k dosavadnímu stupni vývoje umělé inteligence spíše nedoporučuje zejména následující způsoby užití umělé inteligence v justici⁶³:
 - profilování soudců
 - předvídání soudních rozhodnutí (včetně robotického soudce)
 - A silně nedoporučuje využití umělé inteligence v následujících případech:
 - používání algoritmů v trestních věcech k profilování obviněných
 - užití kvantitativních kritérií k hodnocení soudních rozhodnutí
 - Je tedy zřejmé, že umělá inteligence bude v dohledné době pomáhat spíše při analýze soudních rozhodnutí, redigování textů nebo vyjednávání účastníků před zahájením sporu a její podíl na rozhodovací činnosti samotné bude nadále spíše omezený.
- Ochrana dat
 - Online řešení sporů přirozeně zvyšuje závažnost požadavků na ochranu osobních údajů účastníků řízení a dalších osob, které vystupují v soudním řízení, jsou uváděny v předložených listinách atd
 - obsaženy zejména v GDPR
 - Na druhou stranu by měl také platit princip transparentnosti a předvídatelnosti soudního rozhodování, jehož důsledkem jsou snahy o publikaci soudních rozhodnutí v co nejširším rozsahu.
 - Tato otázka nabývá na aktuálnosti zejména v souvislosti s využitím pokročilých nástrojů umožňujících analýzu velkých datových souborů, včetně umělé inteligence. S využitím těchto nástrojů lze i při provedené anonymizaci často analýzou dostatečně velkého souboru dat dospět k identitě osoby, jejíž údaje byly anonymizovány, a jde tedy ve skutečnosti pouze o pseudonymizaci.
 - I přes výše uvedenou výhradu tedy shledávám rozumným takový systém, který důsledně pseudonymizuje osobní údaje uvedené v rozhodnutí, ale jinak umožní jeho zveřejnění v plném rozsahu. Takový přístup podle mého názoru správně vyvažuje ochranu osobních údajů se zásadou transparentnosti a předvídatelnosti soudního rozhodování.
- Právo na spravedlivý proces
 - Jedním z důvodů pro zavádění online soudů je zlepšení přístupu veřejnosti k soudům, ke spravedlnosti
 - online soudní řízení nejenže v žádném případě nesmí přispívat k upírání či zkracování těchto práv, ale správně nastavený online soudní proces by měl naopak tato práva upevňovat a prohlubovat, byť třeba budou tato práva v online řízení zaručena poněkud odlišným způsobem, než je tomu doposud zvykem.
 - Online soudní řízení na jednu stranu zrychlí a zjednoduší práci soudů zejména v administrativní rovině, na druhou stranu bude klást na soudce vyšší nároky ohledně vedení řízení, poučování účastníků a odůvodňování rozhodnutí, neboť právě za pomoci těchto nástrojů lze překonat skutečnost, že online řízení probíhá (v zásadě) bez ústního jednání,
 -

⁶³ Ibid, s. 66-67